

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ВЕЛИКОГО ПРОМИСЛОВОГО МІСТА ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ

Т. З. Чаргазія

*Донбаська національна академія будівництва і архітектури,
вул. Державіна, 2, м. Макіївка, Донецька область, Україна, 86123.*

Email: EconomicaDnasa@rambler.ru

Отримана 14 червня 2011, прийнята 23 вересня 2011.

Анотація. Обґрунтовано необхідність диверсифікації економіки великих промислових міст. Визначено напрямки диверсифікації економіки міста Макіївка (Донецька область) на основі результатів SWOT-аналізу. Встановлено види діяльності, які необхідно підтримувати (видобуток вугілля, виробництво коксу, металургійне виробництво), розвивати (будівництво, логістика, сільське господарство, виробництво машин і обладнання для добувної промисловості, продуктів харчування, вироби з деревини), започатковувати (текстильне виробництво, переробка твердих побутових відходів, промисловий видобуток метану, комплексна переробка териконів, виробництво світлодіодних ламп). Запропоновано заходи щодо підвищення інвестиційної активності за такими напрямками: сприяння організації будівельного кластеру, розробка інвестиційних проектів (бізнес-планів) та їх інформаційний супровід, сприяння залученню інвесторів (надання пільг, преференцій) та ін. Диверсифікація та підвищення інвестиційної активності в економіці міста повинні сприяти її розвитку та підвищенню якості життя населення.

Ключові слова: диверсифікація, інвестиційна активність, економіка міста, велике промислове місто.

ДИВЕРСИФИКАЦИЯ ЭКОНОМИКИ БОЛЬШОГО ПРОМЫШЛЕННОГО ГОРОДА КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ

Т. З. Чаргазия

*Донбасская национальная академия строительства и архитектуры,
ул. Державина, 2, г. Макеевка, Донецкая область, Украина, 86123.*

Email: EconomicaDnasa@rambler.ru

Получена 14 июня 2011, принята 23 сентября 2011.

Аннотация. Обоснована необходимость диверсификации экономики больших промышленных городов. Определены направления диверсификации экономики города Макеевки (Донецкая область) на основе результатов SWOT-анализа. Установлены виды деятельности, которые необходимо: поддерживать (добыча угля, производство кокса, металлургическое производство), развивать (строительство, логистика, сельское хозяйство, производство машин и оборудования для добывающей промышленности, продуктов питания, изделий из древесины), создавать (текстильное производство, переработка твердых бытовых отходов, промышленная добыча метана, комплексная переработка терриконов, производство светодиодных ламп). Предложены меры по повышению инвестиционной активности по данным направлениям: содействие организации строительного кластера, разработка инвестиционных проектов (бизнес-планов) и их информационное сопровождение, содействие привлечению инвесторов (предоставление льгот, преференций) и др. Диверсификация и повышение инвестиционной активности в экономике города должны способствовать её развитию и повышению качества жизни населения.

Ключевые слова: диверсификация, инвестиционная активность, экономика города, большой промышленный город.

INDUSTRIAL CITY ECONOMY DIVERSIFICATION AS MODE OF INVESTMENT ACTIVITY INCREASE

Tamara Chargazija

*Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture,
2, Derzhavina Str., Makiivka, Donetsk Region, Ukraine, 86123.*

Email: EconomicaDnasa@rambler.ru

Received 14 June 2011, accepted 23 September 2011.

Abstract. The economy diversification necessity of industrial cities has been proved in the paper. The economy diversification trends of Makeyevka (Donetsk Oblast) based on the SWOT-analysis have been determined. The types of activities need to be maintained (mining, coke production, metallurgy), to be developed (civil engineering, logistics, agriculture, manufacture of machinery and equipment for mining, food products, wood products), to be manufactured (textile manufacture, municipal solid waste processing, commercial methane production, complex processing of waste banks, LED lamps manufacturing) have been determined. The measures to increase investment activities of the following trends: promotion to the structural cluster implementation, elaboration of investment projects (business plans) and their informative support, assistance in investors' involvement (granting of privileges, preferences), etc have been proposed. Diversification and investment activity increase in the municipal economy have to promote to its development and improvement of the population life quality.

Keywords: diversification, investment activity, municipal economy, industrial city.

Постановка проблеми

Великі промислові міста Донецької області (Маріуполь, Макіївка, Горлівка) особливо відчували на собі вплив світової кризи, оскільки економіка цієї групи міст в значній мірі залежала від ефективності функціонування містоутворюючих підприємств (у Маріуполі та Макіївці – від підприємств металургійного виробництва, у Горлівці – від вугледобувних та коксохімічних, що об'єднуються в один технологічний ланцюг). Економіка цієї групи міст найбільш схильна до впливу негативних зовнішніх і внутрішніх чинників. Так, в місті Макіївка з містоутворюючого підприємства ЗАТ «ММЗ» (сьогодні Макіївська філія ПАТ «ЄМЗ») на 23.02.2009 року було звільнено, за згодою сторін, близько 7 тисяч працівників із 9 тисяч загальної їх чисельності [1, с. 18].

Вищезазначене свідчить про необхідність зміни структури економіки міста шляхом стимулювання нових видів діяльності, що доповнюють існуючі традиційні, із метою більш повного використання конкурентних переваг, тобто про необхідність її диверсифікації.

В свою чергу, заходи щодо диверсифікації економіки міста приведуть до підвищення інвестиційної активності, оскільки розробляються та впроваджуються проекти із підтримки та розвитку існуючих та започаткування нових видів діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питанням диверсифікації економіки підприємств та територіальних утворень приділяється значна увага в наукових роботах таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Ю. А. Бортников, С. В. Власова, Ю. Т. Ібатуллова, Л. Г. Іогман, В. М. Лисов. Але подальшого дослідження потребує питання підвищення інвестиційної активності на основі диверсифікації економіки великого промислового міста.

Мета роботи

Визначення напрямків диверсифікації економіки міста Макіївка та розробка заходів із підвищення інвестиційної активності за цими напрямками.

Виклад основного матеріалу дослідження

Сучасну структуру економіки міста Макіївка не можна назвати оптимальною, в ній переважають галузі промисловості, традиційні для цього регіону – вугільна, коксохімічна, металургійна. За різними оцінками, розвіданих покладів вугілля в м. Макіївка вистачить на найближчі 100–150 років [2]. Металургія є експортоорієнтованим видом діяльності і робить економіку міста вразливою від коливань кон'юнктури світового ринку. Ці факти свідчать про необхідність запровадження заходів, спрямованих на залучення інвестицій в інші сектори, крім видобутку енергетичних та переробки мінеральних ресурсів.

Згідно з основними положеннями «Генерального плану 2011–2031», з урахуванням необхідності диверсифікації економіки та формування позитивного іміджу (ребрендингу) міста органи місцевого самоврядування вирішили формувати нову концепцію «Стратегії соціально-економічного розвитку Макіївки до 2015 року». Працює робоча група із розробки бренду міста, крім того, паралельно ведеться робота працівниками ДонНАБА (які входять до попередньої групи) із коригування «Стратегії соціально-економічного розвитку міста». Такий підхід надає можливість для взаємоузгодження основних положень «Генерального плану», бренду і «Стратегії соціально-економічного розвитку міста».

З метою визначення стратегічних напрямків розвитку економіки міста, що вирішують зав-

дання її диверсифікації, використано інструмент стратегічного менеджменту – SWOT-аналіз. Було проведено експертну оцінку сильних, слабких сторін, можливостей і загроз розвитку міста та визначено, що пріоритетними напрямками розвитку міста Макіївка мають стати наступні види діяльності (рис.):

- а) традиційні, які необхідно підтримувати – видобуток вугілля, металургійне виробництво, виробництво коксу;
- б) види діяльності, які необхідно розвивати – будівництво, логістика, сільське господарство, виробництво продуктів харчування, виробництво виробів із деревини;
- в) види діяльності, які необхідно започаткувати – текстильне виробництво, переробка твердих побутових відходів, виробництво енергоощадних ламп, комплексна переробка териконів, промисловий видобуток метану.

1. Проаналізуємо потенціал базових видів діяльності і можливі напрямки підтримки (табл. 1)

1.1. На вугледобувних підприємствах міста Макіївка, що об'єднані в ДП «Макіїввугілля» розвідані запаси вугілля складають близько 400 млн тонн, з них 71 % (понад 285 млн тонн) запаси коксівного вугілля (марок Г, Ж, К, Т, ОС). Вугледобувні підприємства ДП «Макіїввугілля» забезпечують видобуток 20 % коксівного вугілля від показника державного сектора Міністерства енергетики та вугільної промисловості [2].

Види діяльності, які необхідно започаткувати:					
<i>Текстильне виробництво</i>	<i>Переробка твердих побутових відходів</i>	<i>Виробництво енергоощадних ламп</i>	<i>Комплексна переробка териконів</i>	<i>Промисловий видобуток метану</i>	
Види діяльності, які необхідно розвивати:					
<i>Будівництво</i>	<i>Логістика</i>	<i>Сільське господарство</i>	<i>Виробництво машин і обладнання для добувної промисловості</i>	<i>Виробництво продуктів харчування</i>	<i>Вироби з деревини</i>
Види діяльності, які необхідно підтримувати:					
Видобуток вугілля		Виробництво коксу		Металургійне виробництво	

Рисунок. Пріоритетні напрямки розвитку міста Макіївка.

Таблиця 1. Можливості та заходи підтримки базових видів економічної діяльності в місті

№ з/п	Вид діяльн.	Потенціал	Заходи щодо підтримки
1.1.	Видобуток кам'яного вугілля	Поклади кам'яного вугілля (розвіданих запасів вугілля близько 400 млн тонн (за прогнозами спеціалістів термін їх видобутку понад 100 років), з них 285 млн тонн – запаси коксівного вугілля)	Боротьба із несанкціонованим видобутком вугілля («копанками», кар'єрами). Як, альтернатива, організація спрощеної процедури узаконення такої діяльності в разі прийняття відповідного законодавчого акта
		Вугледобувні підприємства (шахти): 1. Перспективні: – Імені В. М. Бажанова; – «Бугівська»; – «Чайкине» (Структурний підрозділ ВП «Шахтоуправління ім. В. М. Бажанова»); – «Холодна Балка»; – «Ясинівська-Глибока». 2. Потенційно-перспективні: – Імені В. І. Леніна; – Імені С. М. Кірова; – «Калинівська-Східна» (Технічна одиниця ВП «Шахтоуправління ім. В. І. Леніна»); – «Північна» (структурний підрозділ ВП «Шахтоуправління “Ясинівська-Глибока”»); 3. Успішно функціонує ПП «Шахта “Гірник-95”».	1. Інформаційний супровід інвестиційних проектів вугледобувних підприємств. 2. Прийняття та розвиток соціальної інфраструктури вугледобувних підприємств під час приватизації інвестиційно привабливих шахт. 3. Прийняття участі органів місцевого самоврядування у конкурсній комісії з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства у вугільній галузі
		Збагачувальні фабрики: ВАТ «ЦЗФ “Пролетарська”» та ВАТ «ЦЗФ “Колосніківська”»	Співпраця органів місцевого самоврядування та підприємства з приводу ведення соціально відповідального бізнесу
		Кваліфіковані кадри	Сприяння: а) професійна орієнтація підлітків та молодих осіб з метою запобігання старіння кадрів; б) створення нових робочих місць з метою працевлаштування вивільнених шахтарів.
		Навчальні заклади: Макіївський професійний гірничий ліцей, Макіївське вище професійне училище (гірниче), ПТУ № 87	Сприяння: зближенню потреб вугільного виробництва та можливостей навчальних закладів; активізації участі вугледобувних підприємств у ярмарках професій та проведенню більш активної професійної орієнтації молоді.
		Наукові заклади: Макіївський науково-дослідний інститут з безпеки робіт у гірничій промисловості (МакНДІ)	Сприяння місцевої влади у впровадженні в життя наукових розробок у цій галузі
		Виробництво машин і обладнання для добувної промисловості (випуск гірничо-шахтного обладнання) всього 12 підприємств, з них найбільш потужні: ЗАТ «НПП «Макіївський завод шахтної автоматики»; ПАТ «Карбо і Кріплення»	Сприяння у створенні конкурентного ринку

Закінчення таблиці 1. Можливості та заходи підтримки базових видів економічної діяльності в місті

№ з/п	Вид діяльн.	Потенціал	Заходи щодо підтримки
1.2.	Металургійне виробництво	Макіївська філія ПАТ «Снакіївський металургійний завод» (колишній ЗАТ «Макіївський металургійний завод»)	Співпраця органів місцевого самоврядування та підприємства з приводу ведення соціально відповідального бізнесу
		Кваліфіковані кадри	Створення нових робочих місць з метою працевлаштування вивільнених металургів
		Навчальні заклади: Макіївський металургійний технікум; Макіївський професійний металургійний ліцей	Сприяння зближенню потреб виробництва та можливостей навчальних закладів
		Вільні земельні площі та об'єкти на території Макіївського металургійного заводу	–
1.3.	Виробництво косу	Успішно функціонуючі суб'єкти господарювання: ЗАТ «Макіївський коксохімічний завод»; ПАТ «Ясинівський коксохімічний завод»; ЗАТ «Макіївкокс»	Співпраця органів місцевого самоврядування та підприємства із приводу ведення соціально відповідального бізнесу
		Поклади кам'яного вугілля	Контроль з боку органів місцевого самоврядування за використанням територій та видобутком корисних копалин

Сьогодні на території міста існує проблема незаконних гірничих виробок, виконуваних як відкритим (кар'єри), так і підземним способом. Не існує даних офіційної статистики щодо масштабів нелегального видобутку вугілля.

За даними ЗМІ в місті Макіївка протягом тільки 2010–2011 років правоохоронними органами знайдено близько 10–12 копанок та кар'єрів, що сконцентровані в основному в Гірницькому районі (на території селищ Межеве, Маяк, Грузько-Зорянка, 10-біс, поблизу пгт Пролетарське) та Советському районі (с. Комунар). У цих «копанках» кам'яне вугілля видобувають ручним способом на глибині 8–10 м і глибше. За різними даними близько 15–20 % всього вугілля на ринку (або близько 1 млн тонн) є результатом нелегального його видобутку [3].

Головною причиною незаконного видобутку вугілля вважається відсутність контролю з боку органів місцевого самоврядування за використанням територій. Несанкціонований видобуток корисних копалин супроводжується численними порушеннями земельного законодавства [3].

Альтернативним варіантом у боротьбі із несанкціонованим видобутком вугілля є легалі-

зація цього виду діяльності. Підставою є наявність вільної робочої сили, 15 % від розвіданих запасів вугілля знаходиться на глибині до 600 метрів, наявність підприємницької ініціативи, що можна вважати достатнім для легалізації цього виду бізнесу. Для цього в Міністерстві палива та енергетики розробляють нові правила видобутку вугілля на глибині до 50 метрів, а також типовий проект малої шахти, які будуть більш прийнятними для представників малого та середнього бізнесу [4].

На цей момент в Макіївці працює 10 шахт, з них 9 державних, що входять до об'єднання «Макіїввугілля» і одна приватна шахта «Гірник-95». В рамках виконання заходів Плану графіку реформ у вугільній галузі Мінвуглепром здійснив розподіл підприємств за рівнем їх виробничо-економічного потенціалу (з урахуванням обсягу видобутку, потужності, собівартості, наявності запасів вугілля) та визначив перспективні та потенційно перспективні вугледобувні підприємства.

Перша група – перспективні вугледобувні підприємства, які можуть бути привабливі для приватних інвесторів з метою подальшої приватизації.

Друга група – потенційно перспективні вугледобувні підприємства, що можуть становити інвестиційний інтерес за умови створення особливих сприятливих умов.

Для першої групи розробляється нова редакція закону про приватизацію підприємств вугільної галузі Закон України «Про особливості приватизації вугледобувних підприємств». У цьому процесі основним зобов'язанням органів місцевого самоврядування є прийняття соціальних об'єктів вугледобувних підприємств, що фінансуються із Держбюджету та інформаційний супровід інвестиційних проектів цих підприємств.

З метою залучення інвестицій у вугледобувні підприємства, до моменту їх приватизації (друга група – потенційно перспективні вугледобувні підприємства), відпрацьовано механізм державно-приватного партнерства. У цьому процесі органи місцевого самоврядування беруть участь у конкурсній комісії з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства у вугільній галузі.

На підприємствах ДП «Макіїввугілля» працюють близько 22,1 тис. осіб (49,8 % всіх працюючих в промисловості). Галузь у кадровому відношенні старіє, кожен другий керівник пенсійного або передпенсійного віку, крім того, спостерігається дефіцит кадрів, що становить 10–15 % [5]. На рівні економіки міста органи місцевого самоврядування можуть сприяти: а) професійній орієнтації підлітків та молодих осіб з метою запобігання старіння кадрів; б) створенню нових робочих місць з метою працевлаштування вивільнених шахтарів.

Органи місцевого самоврядування з метою підтримки навчальних закладів, що готують гірників, можуть сприяти: а) зближенню потреб вугільного виробництва та можливостей навчальних закладів (сприяння вугільних підприємств у обладнанні лабораторних кабінетів; прийняття на практику; запровадження проведення лекцій з передачі досвіду молодим спеціалістам); б) організації із залученням вугледобувних підприємств ярмарок професій та вакансій.

Може стати в нагоді досвід ПАТ «Шахтоуправління “Покровське”», на якому з метою проведення профорієнтаційної роботи (вибір професії, пов'язаної з вугільною промислові-

стю) серед випускників шкіл з 2000 року функціонує програма літнього працевлаштування школярів.

1.2.–1.3. Коксохімічні та металургійне підприємства міста є самостійними юридичними особами, тому органи місцевої влади можуть співпрацювати із підприємствами тільки в рамках державно-приватного партнерства, або із приводу ведення соціально відповідального бізнесу, для чого пропонується розробити Програму соціальної відповідальності бізнесу міста Макіївка (можливо, Кодексу соціально відповідального бізнесу міста Макіївка).

2. До видів діяльності, які необхідно розвивати в місті, необхідно віднести: будівництво, логістику, сільське господарство, виробництво продуктів харчування, деревини і виробів з деревини, машин і обладнання для добувної промисловості (табл. 2)

2.1. За видом діяльності «будівництво» в місті Макіївка є потреба розвивати такі напрямки: виробництво будівельних конструкцій; проектування і будівництво промислових та цивільних об'єктів; будівництво автомобільних доріг. Розглянемо кожен напрямок окремо:

1) розширення виробництва будівельних конструкцій. У місті функціонує ВАТ «Макіївський завод металоконструкцій», що працює за 7-ма напрямками діяльності.

Необхідно відзначити наявність значних можливостей для розширення цього виду діяльності і виходу на міжрегіональний та міжнародний рівень. Вагому роль у цьому процесі може відіграти потужний науковий потенціал ДонНАБА щодо забезпечення висококваліфікованими фахівцями у галузі будівництва, архітектури, механіки й електротехніки. Крім того, на території міста розташований унікальний полігон з випробувань металевих баштових конструкцій.

Є земельні ділянки в промислових зонах та поблизу автострад державного і міжнародного значення із необхідною інфраструктурою: автомобільні та залізничні під'їзні дороги, водопостачання і водовідведення, електричні мережі.

2) проектування та будівництво промислових та цивільних об'єктів. У Генеральному плані до 2031 р. закладено завдання, що потребують

Таблиця 2. Можливості та заходи розвитку окремих видів економічної діяльності

№ з/п	Вид діяльн.	Потенціал (наявні ресурси)	Заходи щодо розвитку
2.1.	Будівництво	<p>Будівельно-монтажні організації (48 суб'єктів господарювання з них: 1 – підготовка будівельних ділянок, 44 – будівництво будівель та споруд, 3 – установлення інженерного устаткування будівель та споруд)</p> <p>Виробництво будівельних матеріалів: Родовища будівельного каміння Монахівське, Криничанське та Новомонахівське, Макіївське родовище пісків, використання відходів комплексної переробки териконів у дорожньому будівництві, близькість розташування до ПАТ «Єнакіївський цементний завод» (45 км), ВАТ «Донцемент» (м. Амвросівка) (69 км), ВАТ «Краматорський цементний завод Пушка» (100 км)</p> <p>Виробництво будівельних конструкцій і деталей: Макіївський завод металоконструкцій, Макіївський завод залізобетонних конструкцій та виробів АТЗТ «Макбуд»</p> <p>Науково-дослідні і дослідно-конструкторські організації: ДП «Макіївський державний проектний інститут», всього 30 підприємств</p> <p>Навчальні заклади: ПТУ № 19, ПТУ № 85, Макіївський професійний будівельний ліцей ім. Ф. І. Бачуріна, Макіївський індустріальний технікум, ДонНАБА</p> <p>Організації з матеріально-технічного забезпечення підприємств: роздрібна та оптова торгівля будівельними матеріалами: гіпермаркет «Епіцентр», «Практикер», «Стройбат»</p> <p>Фінансові посередники: відділення Промінвестбанку, Ощадбанку, Укрсоцбанку, всього близько 15 різних установ.</p> <p>Страхові компанії: філії АТЗТ «Аско», державної страхової комерційної організації «Оранта-Донбас», всього близько 10 різних установ</p> <p>Кваліфіковані кадри</p> <p>Вільні земельні ділянки в промислових зонах, поблизу автострад державного і міжнародного значення</p> <p>Близькість від обласного центру, розташування міста на перехресті автомобільних доріг і залізниць дозволяє обслуговувати всі області країни</p>	Сприяння організації будівельного кластера
2.2.	Логістика (транспортне оброблення вантажів; складське господарство)	<p>Розташування міста в зоні впливу міжнародних транспортних коридорів та на перехресті залізничних і автомобільних доріг</p> <p>Вільні земельні ділянки поблизу автострад</p> <p>Потужне будівельне виробництво міста</p>	Розробка інвестиційних проектів (бізнес-планів); інформаційний супровід.
2.3.	Сільське господарство (теплічне господарство, переробка с/г продукції, свиначарство, птахівництво)	<p>Наявність вільних земельних ділянок сільськогосподарського призначення, значно віддалені від промислового центру міста</p> <p>Зареєстровано 82 сільськогосподарських підприємства</p> <p>Попит на м'ясо-молочну продукцію та продукцію тепличного господарства</p> <p>Великий споживчий ринок: в радіусі 300 км від міста мешкає 15 млн осіб</p> <p>Розгалужена транспортна інфраструктура</p> <p>Доступ до Донецької мережі освітніх та наукових установ: Донецький державний аграрний технікум</p>	Розробка бізнес-планів; інформаційний супровід; сприяння у навчанні, підвищенні кваліфікації за цим напрямком

Закінчення таблиці 2. Можливості та заходи розвитку окремих видів економічної діяльності

№ з/п	Вид діяльн.	Потенціал (наявні ресурси)	Заходи щодо розвитку
2.4.	Виробництво продуктів харчування (м'ясо-молочної продукції, хлібобулочних виробів)	Функціонують 10 великих підприємств: хлібокомбінати, комбінат хлібопродуктів, ТОВ «Макіївський виноробний завод «Мак и Дон», ТОВ «Прайм-Продукт» (ТМ «МакМай»), ТОВ Фірма «Колбіко», завод м'ясних консервів «Фенікс» (ТМ «Смачного»)	Інформаційний супровід інвестиційних проектів; сприяння у навчанні, підвищенні кваліфікації за цим напрямком;
		Великий споживчий ринок: в радіусі 300 км від міста мешкає 15 млн осіб	
		Розгалужена транспортна інфраструктура	
		Можливості навчання даним спеціальностям в місті Макіївка (Донецький державний коледж харчових технологій і торгівлі, ДонНУЕТ)	
2.5.	Виробництво деревини і виробів з деревини	Успішно функціонують «Ханжонківський завод деревинних плит», Фабрика меблів «Лотос», «ДонМебельон», Макіївська філія ТОВ «ТЕС» та ін.	Інформаційний супровід інвестиційних проектів.
		Великий споживчий ринок	
		Розгалужена транспортна інфраструктура	
		Достатня кількість вільних земельних площ під забудову	
2.6.	Виробництво машин і обладнання для добувної промисловості	Успішно функціонують ВАТ «Граніт», ВАТ «Строймаш», ЗАТ «Науково-виробниче підприємство «Макіївський завод шахтної автоматики», ВАТ «Макіївський завод «Лазер», ВАТ «Макіївський завод «Факел» та ін.	Сприяння у навчанні, підвищенні кваліфікації за цим напрямком; інформаційний супровід інвестиційних проектів
		Споживчий ринок	
		Кваліфіковані кадри	
		Навчальні заклади	
		Донецький технікум промислової автоматики, Донецьке вище професійне училище № 67 (машинобудівне), Донецький коледж радіоелектроніки і управління	

розвитку будівельного комплексу міста, а саме в рамках:

- промислового будівництва: будівництво регіонального полігону твердих побутових відходів та сміттєпереробного заводу, транспортно-обслуговуючих комплексів (розвиток мережі комплексів автосервісу різного рангу уздовж обвідної дороги та на під'їздах до міста), підприємств логістики, складських об'єктів (транспортно-складських комплексів), будівництво автостоянок для відстою великовантажного автотранспорту та облаштованих автостоянок для приватного легкового автотранспорту на підходах до міста. Будівництво нового автовокзалу та двох автостанцій для обслуговування перевезень пасажирів у всіх видах сполучення, реконструкція існуючих автостанцій;
- цивільного будівництва: обсяги житлового будівництва – 3 650 тис. м² загальної площі квартир (39,14 тис. квартир та одноквартирних будинків) [6].

- 3) будівництво автомобільних доріг. За Генеральним планом додатково до існуючих магістральних вулиць загальноміського значення передбачається будівництво і реконструкція 126,9 км доріг; будівництво 10-ти мостових переходів через водні перешкоди та ін. [6].

На основі вітчизняного та зарубіжного досвіду можна стверджувати про можливості підвищення ефективності будівництва за рахунок створення будівельного кластера. На території міста функціонують підприємства будівельного комплексу, що в сукупності створюють замкнений цикл виробництва і реалізації будівельної продукції (товарів, робіт, послуг) (табл. 2).

З метою більш інтенсивного розвитку будівництва в місті пропонується організувати будівельний кластер.

2.2. Логістика (транспортно-обслуговуючі комплекси, підприємства логістики, складські об'єкти) є одним з напрямків диверсифікації економіки міста. Передумовами до розвитку

підприємств логістики є розташування міста в зоні впливу міжнародних транспортних коридорів та на перехресті автомобільних і залізничних доріг; наявність вільних земельних ділянок поблизу автострад державного і міжнародного значення та потужне будівельне виробництво. Крім того, в місті є досвід функціонування логістичного центру компанії «Конті».

Транспортні зв'язки міста у всіх видах сполучення забезпечує потужна та розвинена мережа автомобільних доріг державного та місцевого значення, залізниця та аеропорт, що розташований у м. Донецьк.

Через місто та прилеглі до міста території проходять:

– дороги державного значення:

- Н21 – Старобільськ–Луганськ–Красний Луч–Макіївка–Донецьк;
- Н20 – Слов'янськ–Донецьк–Маріуполь (в т. ч. в обхід м. Донецька);
- Н15 – Запоріжжя–Донецьк;
- М-04 – Знам'янка–Луганськ–Ізварене;

– місцевого значення:

- Т0508 Донецьк–Новоазовськ–Сєдове;
- Т0507 Донецьк–Харцизьк–Амвросіївка–КПП «Успенка»;
- Т0522 а/дН-21–під'їзд до Саур Могили.

Ділянки міжнародних доріг М-03 Київ–Харків–Довжанський та М-04 Знам'янка–Луганськ–Ізварине, що проходять в зоні транспортного впливу міста, співпадають з трасами міжнародних європейських магістралей [6].

Об'єкти логістики та об'єкти дорожнього автомобільного сервісу Генеральним планом запропоновано розмістити вздовж обвідної дороги навколо Макіївки – Проектна 3 та в районі обвідної дороги навколо Донецька.

З метою розвитку логістики органи місцевої влади мають розробити інвестиційні проекти (бізнес-плани); сприяти залученню інвесторів (інформаційний супровід, преференції, пільги).

2.3. У місті Макіївка є необхідність розвивати такі напрямки сільського господарства, як тепличне господарство, переробка сільськогосподарської продукції, свинарство, птахівництво. Для розвитку цих видів діяльності в місті є вільні земельні ділянки сільськогосподарського призначення, значно віддалені від промислового центру міста; розгалужена транспортна інфраструктура, що надає можливість забезпечити сільськогосподарською продукцією су-

сідні області; великий споживчий ринок, що в радіусі 300 км налічує 15 млн осіб потенційних покупців.

Доцільним є розвиток високоефективного та високотехнологічного сільськогосподарсько-го виробництва – тепличного господарства. Його функціонування має бути спрямованим на цілорічне забезпечення населення не тільки міста, а й всього регіону овочевою продукцією. Сьогодні в регіоні існує великий і недостатньо заповнений ринок цієї продукції [6]. Було б доцільно створити сучасні сховища овочів та фруктів на території міста, можливо регіонального значення.

З метою розвитку цього виду діяльності пропонуються наступні заходи місцевої влади: інформаційний супровід інвестиційних проєктів; преференції, пільги.

2.4. Виробництво продуктів харчування (м'ясо-молочної продукції, хлібобулочних виробів). З метою забезпечення населення продуктами харчування запропоновано розширення виробництва м'ясо-молочної продукції (вже функціонує завод м'ясних консервів «Фенікс», ТОВ Фірма «Колбіко», асортимент виробів останнього складає близько 122 видів ковбасних виробів і копченостей. Продукція підприємства реалізується на території міст і районів Донецької, Луганської, Запорізької та Дніпропетровської областей).

Виробництво молочних продуктів (пастеризованого молока, інших видів розфасованого молока, кефіру, йогуртів, ряжанки, вершків), на думку місцевих жителів, є перспективним видом діяльності. Було б доцільно розвивати виробництво молока в склянках та різноманітної молочної продукції, для чого є можливість створити пункт прийому молока у домашніх господарств міста.

Для розвитку виробництва продуктів харчування є великий споживчий ринок, розгалужена транспортна інфраструктура, можливості навчання даних спеціальностей у Донецьку.

Для розвитку цього виду діяльності органи місцевої влади мають здійснювати супровід інвестиційних проєктів, надавати інвесторам пільги, преференції.

2.5. Виробництво деревини і виробів з деревини, підприємства за цим напрямком діяльності вже функціонує в місті – це виробництво деревинних плит, різного роду дверей.

Є потреба, як в рамках міста, так і в масштабах області, у виробництві меблів, дерев'яної фурнітури. Цьому сприятимуть великий споживчий ринок, розгалужена транспортна інфраструктура, достатня кількість вільних земельних ділянок під забудівлю.

3. Визначено види діяльності, які пропонується запроваджувати в економіку міста Макіївка: текстильне виробництво, переробка твердих побутових відходів, виробництво енергоощадних ламп, комплексна переробка териконів, промисловий видобуток метану (табл. 3)

3.1. Для запровадження текстильного виробництва в місті є попит на тканину, білизну, одяг. Досвід роботи колишньої Донецької бавовняної фабрики свідчить про можливість ефективної роботи підприємств цього профілю при наявності інвестицій.

Тому запропоновано створення на основі інфраструктури колишньої «Бавовняної фабрики «Мактекс»» підприємств легкої промисловості із виробництва тканини, різних видів білизни, чохла для меблів, пошиву одягу.

У місті накопичений досвід у сфері легкої промисловості, існують швейні ательє, фабрика взуття.

За цим напрямком в м. Донецьк можна навчатися та підвищувати кваліфікацію.

У структурі безробіття переважають жінки, тому існує певний резерв кадрів для галузі.

З метою запровадження (відродження) легкої промисловості органи місцевої влади мають розробити інвестиційні проекти; сформувані вигідні умови; надавати податкові пільги інвестору; сприяти у навчанні, підвищенні кваліфікації жінок за цим напрямком у навчальних закладах м. Донецьк; розробити та реалізувати заходи із залучення висококваліфікованих кадрів колишніх підприємств легкої промисловості.

3.2. Переробка твердих побутових відходів (ТПВ). Існуючий полігон в м. Макіївка потребує рекультиватії, після чого пропонується побудувати сміттесортувальну станцію. Місто Макіївка може розмістити на своїй території регіональний полігон твердих побутових відходів та сміттєпереробний завод на Григор'ївських відвалах.

Генеральним планом запропоновано впровадження системи роздільного збирання, сортування, утилізації, подрібнення, польового компостування відходів зеленого господарства та інших заходів з метою зменшення обсягів вивозу і поховання відходів. Будівництво підприємств промислової переробки твердих побутових відходів. Будівництво сміттесортувальної станції (на існуючому міському полігоні) [6].

Вигідне територіальне розміщення міста в розрізі області, наявність під'їзних шляхів, розвинена транспортна інфраструктура, наявність вільних трудових ресурсів, можливість їх залучення із депресивних шахтарських міст підвищує ефективність запровадження цього виду діяльності в економіці міста.

З метою запровадження цього виду діяльності органи місцевої влади мають розробити проект з рекультиватії міського полігону ТПВ та проект підприємства з переробки ТПВ та сміттесортувальної станції. Крім того, розробити заходи щодо залучення трудових ресурсів.

3.3. Виробництво світлодіодних ламп на основі запатентованої наукової розробки (ДонНАБА). Наявність попиту на цей вид продукції як для використання в ЖКГ міста, так і для мешканців міста, оскільки даному товару притаманні такі якості, як тривалий час експлуатації, заощадження електроенергії.

З метою реалізації цього проекту розроблено бізнес-план. Виробництво світлодіодних ламп можливе на основі інфраструктури колишнього ВАТ «Макіївський скляний завод» або функціонуючого заводу ВАТ «Граніт».

Окрім вищенаведених фактів, про доцільність запровадження цього виду виробництва свідчить наявність вільних кваліфікованих трудових ресурсів, можливості підготовки (підвищення кваліфікації).

Для запровадження цього виду діяльності необхідно формування вигідних умов; надання інвестору преференцій, пільг; розробка заходів щодо залучення кваліфікованих трудових ресурсів; сприяння у навчанні, підвищенні кваліфікації за цим напрямком; підписання договорів органами місцевого самоврядування щодо використання цього продукту в діяльності підприємств ЖКГ.

3.4. Комплексна переробка териконів і відвалів для вилучення з них корисних речовин

Таблиця 3. Можливості та заходи запровадження окремих видів економічної діяльності в місті

№ з/п	Вид діяльн.	Потенціал (наявні ресурси)	Заходи щодо започаткування
3.1.	Текстильне виробництво	Використання інфраструктури колишньої «Бавовняної фабрики «Мактекс» (смт. Об'єднаний, Советський район)	Розробка інвестиційного проекту; формування вигідних умов; надання преференцій, пільг інвестору
		Накопичений досвід у сфері легкої промисловості	Розробка та запровадження заходів із залучення висококваліфікованих кадрів колишніх підприємств легкої промисловості
		Резерв кадрів у галузі. У структурі безробіття міста переважають жінки	Сприяння місцевої влади у навчанні, підвищенні кваліфікації жінок за цим напрямком у навчальних закладах міста Донецьк
		Можливості навчання і підвищення кваліфікації за цим напрямком (Макіївський професійний ліцей Донецький державний технікум технологій і дизайну; Донецький державний економіко-технологічний технікум)	
3.2.	Переробка твердих побутових відходів	Наявність вигідного місця розміщення: Будівництво регіонального полігону переробки твердих побутових відходів в районі колишньої збагачувальної фабрики (Червоногвардійський район; Григор'ївські відвали)	Розробка інвестиційного проекту; сприяння екологічній безпеці міста
		Вигідне територіальне розміщення міста в розрізі області	
		Наявність під'їзних шляхів, розвинена транспортна інфраструктура	
		Наявність вільних трудових ресурсів, можливість їх залучення із депресивних шахтарських міст	Розробка заходів щодо залучення трудових ресурсів
		Навчальний заклад: Донецький державний технікум економіки і хімічних технологій	Сприяння у навчанні, підвищенні кваліфікації за цим напрямком у навчальних закладах міста Донецьк
3.3.	Виробництво світлодіодних ламп	Використання можливостей колишнього «Макіївського скляного заводу» або функціонуючого «Граніт»	Інформаційний супровід; надання преференцій з оплати комунальних послуг, оренди приміщень; податкових пільг щодо збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності (товар для населення першочергової необхідності), з єдиного податку)
		Наявність патенту на наукову розробку ДонНАБА	
		Наявність інвестиційного проекту (бізнес-плану)	
		Наявність вільних кваліфікованих трудових ресурсів	Розробка заходів щодо залучення кваліфікованих трудових ресурсів
		Можливості підготовки (підвищення кваліфікації) за спеціальністю	Сприяння у навчанні, підвищенні кваліфікації за цим напрямком у навчальних закладах міста Донецьк
		Наявність попиту на даний вид продукції: як для використання в ЖКГ м. Макіївка, так і для мешканців	Підписання договорів органами місцевого самоврядування щодо використання цього продукту в діяльності підприємств ЖКГ

Закінчення таблиці 3. Можливості та заходи запровадження окремих видів економічної діяльності в місті

№ з/п	Вид діяльн.	Потенціал (наявні ресурси)	Заходи щодо започаткування
3.4.	Комплексна переробка териконів	Наявність наукової розробки (МакНДІ) з переробки териконів і відвалів для вилучення з них корисних речовин та матеріалів: видобування рідкоземельних металів та глиноземів	Інформаційний супровід реалізації задуму; сприяння у залученні трудових ресурсів, формування вигідних умов для інвестора (надання преференцій з оплати комунальних послуг, оренди приміщень, податкових пільг з єдиного податку)
		Наявність на території міста близько 25 відвалів та териконів, які можуть слугувати сировинною базою для промислової переробки	
		Наявність інвестиційного проекту (бізнес-плану)	
		Використання теплової енергії териконів, що горять, як енергетичні ресурси: відвали шахт № 21; Ганзовка № 2; ім. Леніна	
3.5.	Промисловий видобуток метану	Наявність шахт, що діють, із високим обсягом метану (9 шахт) і закритих, в яких також можна видобувати метан	Інформаційний супровід; надання преференцій з оплати комунальних послуг, оренди приміщень; податкових пільг щодо збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності, з єдиного податку)
		Інтерес інвесторів	

та матеріалів: видобування рідкоземельних металів та глиноземів (на основі наукової розробки МакНДІ).

Сировинною базою для промислової переробки можуть слугувати близько 25 відвалів та териконів, розташованих на території міста. Крім того, є можливість використовувати теплову енергію териконів та відвалів, що горять, як енергетичні ресурси: відвали шахт № 21; Ганзовка № 2; ім. Леніна.

З метою запровадження комплексної переробки териконів органи місцевої влади мають сприяти реалізації задуму; формувати вигідні умови; надавати інвестору податкові пільги, преференції.

3.5. Промисловий видобуток метану на основі шахт, що діють, із високим обсягом метану (9 шахт) і закритих, в яких також можна видобувати метан. Стосовно цього виду діяльності необхідно відзначити інтерес зарубіжних інвесторів (з Німеччини, Франції, Китаю) та перший, не зовсім вдалий досвід донецької фірми «Данко».

Висновок

З метою зниження економічного ризику, який супроводжується орієнтацією міста на один профіль, було визначено перспективні види діяльності, що сприятимуть розширенню спеціалізації міста, тобто диверсифікації її економіки. З метою диверсифікації економіки м. Макіївка запропоновано: підтримувати – видобуток вугілля, металургійне виробництво, виробництво коксу; розвивати – будівництво, логістику, сільське господарство, виробництво продуктів харчування, виробництво виробів із деревини; започатковувати – текстильне виробництво, переробку твердих побутових відходів, виробництво світлодіодних ламп, комплексну переробку териконів, промисловий видобуток метану. За перспективними видами діяльності було визначено можливі заходи залучення інвестицій. Підтримка, розвиток та започаткування цих видів діяльності має привести до стабільності і, в подальшому, розвитку економіки міста та підвищення якості життя населення.

Література

1. Безробіття в Україні: від оцінки динаміки та масштабів до адекватної економічної політики : Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – Київ : [б. в.], 2009. – 23 с. – Режим доступу : http://www.ier.com.Ua/files/Projects/Projects_2009/2009_01_Soros/Project%20output/2009_01_ukr.pdf.
2. Фесенко, І. А. Складові тіншового потенціалу вугільної галузі України [Електронний ресурс] / І. А. Фесенко. – Режим доступу : <http://intkonf.org/ken-fesenko-ia-skladovi-tinovogo-potentsialu-vugilnoyi-galuzi-ukrayini>.
3. Доровських, О. На Донеччині прагнуть легалізувати копанки [Електронний ресурс] / О. Доровських // Радіо свобода. – 2011, 12 травня. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24098601.html>.
4. Розподіл шахт по групах за ступенем інвестиційної привабливості [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт / Міністерство вугільної промисловості. – Режим доступу : <http://www.mvp.gov.ua/mvp/control/uk/publish>.
5. Результати розгляду пропозицій громадськості до проекту Генерального плану міста Макіївка // Макіївка : Офіційний сайт Макіївської міської ради, її виконавчих органів, міського голови. – Режим доступу : <http://www.makeyevka.dn.ua/economics/genplan/>.
6. Иогман, Л. Г. Стратегия диверсификации экономики региона [Текст] / Л. Г. Иогман // Региональная экономика. – 2008. – № 1. – С. 78–91.
7. Лысов, В. М. Моноэкономика промышленного города: международный и национальный опыт диверсификации [Текст] / В. М. Лысов, Е. Д. Дворянкина // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : Збірник наукових праць. – Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2011. – Том 3. – С. 342–345.
8. Власова, С. В. Повышение инвестиционной привлекательности промышленного предприятия путем диверсификации его производственной деятельности [Текст] : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / С. В. Власова. – Тула, 2005. – 20 с.
9. Ибатуллова, Ю. Т. Диверсификация хозяйственных систем как фактор развития региональной экономики [Текст] : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Ю. Т. Ибатуллова. – Казань, 2009. – 23 с.
10. Бортников, Ю. А. Диверсификация как фактор развития экономики региона-донора [Текст] : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Ю. А. Бортников. – Тамбов, 2007. – 28 с.

References

1. Unemployment in Ukraine: from assessment of dynamics and magnitude to adequate economic policy: Analytical report. Institute for Economic Research and Political Advising. 2009. Kyiv, 23 p. Accessed at: http://www.ier.com.Ua/files/Projects/Projects_2009/2009_01_Soros/Project%20output/2009_01_ukr.pdf. (in Ukrainian)
2. Fesenko, I. A. Components of shadow potential of coal mining industry of Ukraine. Accessed at: <http://intkonf.org/ken-fesenko-ia-skladovi-tinovogo-potentsialu-vugilnoyi-galuzi-ukrayini>. (in Ukrainian)
3. Dorovskikh, O. They are going to legalize mines in Donbas. Radio of Freedom, May, 12, 2011. Accessed at: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24098601.html>. (in Ukrainian)
4. Mines grouping by the investment attraction degree. Functional web-site of the Ministry of Coal Mining Industry. Accessed at: <http://www.mvp.gov.ua/mvp/control/uk/publish>. (in Ukrainian)
5. Results of proposals considerations of the community concerning the General Design of Makiivka. Functional web site of the Makiivka Municipal Council, Executive Bodies and Municipal Head. Accessed at: <http://www.makeyevka.dn.ua/economics/genplan/>. (in Ukrainian)
6. Iogman, L. G. Strategy of regional economy diversification. In *Regional Economy*, 2008, No. 1, p. 78–91. (in Russian)
7. Lysov, V. M.; Dvoryadkina, Ye. D. Monoeconomy of industrial city: international and national experience of diversification. In compendium *Fundamental and practical aspects of economy and intellectual property*. Mariupol: DVNZ PDTU, 2011. Vol. 3, p. 342–345. (in Russian)
8. Vlasova, S. V. Investment appeal increase of an industrial enterprise by diversification of its production activities. Author's abstract of dissertation: specialty 08.00.05 "Economics and national economy management". Tula, 2005. 20 p. (in Russian)
9. Ibatullova, Yu. T. Economic system diversification as a factor of regional economy development. Author's abstract of dissertation: specialty 08.00.05 "Economics and national economy management". Kazan, 2009. 23 p. (in Russian)
10. Bortnikov, Yu. A. Diversification as a factor of economical development of a region-donor. Author's abstract of dissertation: specialty 08.00.05 "Economics and national economy management". Tambov, 2007. 28 p. (in Russian)

Чаргазія Тамара Зурабівна – асистент кафедри економіки підприємств Донбаської національної академії будівництва і архітектури. Науковий напрямок: управління інвестиційними процесами в економіці міста.

Чаргазія Тамара Зурабовна – асистент кафедри економіки підприємств Донбасской национальной академии строительства и архитектуры. Научное направление: управление инвестиционными процессами в экономике города.

Tamara Chargazija – a teaching fellow of the Enterprises Economy Department of the Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture. Research interests: economic problems of municipal development.